

8. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : [навч. посібник]. – К. : ТОВ “Інтерпроф”, 2002. – 270 с.

9. Щолокова О. В. Методологічна культура вчителя музики в умовах гуманізації навчання / Педагогіка вищої та середньої школи : [Зб. наук. праць]. – № 16. – Спеціальний випуск: Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології) – 2006. Частина 2. / Редкол. : Буряк В. К. (гол. ред.) та ін. / О. В. Щолокова. – Кривий Ріг : КДПУ, 2006. – С. 316–323.

10. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения // Вопросы психологии. – 1995. – № 2. – С. 31–42.

УДК 378.126

Сироткіна Ж.Є., Банкул Л.Д.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА

В статті розглядається проблема удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музики. На основі теоретичних досліджень і результатів діагностичного експерименту обґрунтовуються педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва.

Ключевые слова: педагогічні умови, професійні вміння, майбутні вчителі музики, взаємодія різних видів мистецтва.

The article considers the problem of improvement of professional preparation of future teachers of music. On the basis of theoretical research and diagnostic results of the experiment justified pedagogical conditions of forming professional teachings of future teachers of music is a means of interaction of various kinds of art.

Keywords: pedagogical conditions, professional skills, future teachers of music, the interaction of different types of art.

У контексті поліхудожніх, інтегративних тенденцій сучасної освіти вагомості набуває використання взаємодії різних видів мистецтва у формуванні професійних умінь майбутніх учителів музики. Останнє потребує застосування найновітніших технологій, методик із використанням набутого вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Можливості взаємодії різних видів мистецтва у процесі формування професійних умінь майбутніх учителів досліджували Л.Рапацька, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, Г.Шевченко, О.Щолокова, Б.Юсов та інші. Вони розглядали взаємодію різних видів мистецтва саме як засіб удосконалення художньо-аналітичних, художньо-графічних, вокально-мовленнєвих, емпатійних та рефлексивних умінь, педагогічної та виконавської техніки, творчої уяви, фантазії вчителя.

Аналіз стану дослідженості проблеми у психолого-педагогічній літературі, а також практики підготовки вчителів музики засвідчив, що особливості використання взаємодії різних видів мистецтва у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів не дістали ґрунтового розкриття у наукових дослідженнях. Крім того, мають місце суперечності, пов'язані з унікальною перспективою взаємодії різних видів мистецтва у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи і неповним використанням її можливостей; необхідністю формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва і відсутністю відповідного методичного забезпечення. Отже, актуальність, недостатня розробленість та потреби практики зумовили інтерес до аналізу даної проблеми. У даній статті – визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва.

Для отримання адекватнішого уявлення про систему педагогічних заходів та відповідних умов щодо максимального використання взаємодії різних видів мистецтва у формуванні професійних умінь майбутніх учителів музики ми провели опитування студентів Ізмаїльського державного гуманітарного університету та Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Ушинського (м. Одеса). Результати свідчать, що провідними заходами удосконалення навчально-виховного процесу засобами взаємодії різних видів мистецтва респонденти вважають: «розширення спектру дисциплін за вибором (спецкурсів, семінарів, факультативів тощо)» – 27,4%; «оновлення змісту методичної підготовки за принципом цілісності, системності, інтеграції» – 24,5%; «створення відповідних умов щодо впровадження взаємодії різних видів мистецтва у процес формування професійних умінь» – 20,3%.

Отже, процес формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва зумовлюють суперечності між: імперативним, інформативним характером позиції в цьому процесі з боку викладача, та безініціативною позицією студента, який очікує готових “істин”; бажанням використовувати взаємодію різних видів мистецтва в практичній роботі і недостатньою підготовленістю в означеному аспекті; між складними завданнями, поставленими перед майбутнім учителем музики та низьким рівнем сформованості його професійних умінь. Розв’язання цих суперечностей неможливе без підвищення результативності навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі в напрямку збагачення творчого потенціалу майбутніх учителів.

Таким чином, врахування викладеного, проведений аналіз досліджень з означеної проблеми та власні спостереження дають підстави визначити і теоретично обґрунтувати *педагогічні умови* формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва. Зазначимо, що у контексті обраного дослідження під **педагогічними умовами** ми розуміємо сукупність факторів, які забезпечують продуктивність протікання навчального процесу, отримання адекватного поставленій меті результату, розвитку відповідних якостей і властивостей особистості та розв’язанню основних суперечностей проблеми [5, 80]. Визначені педагогічні умови ми поділили на зовнішні відносно суб’єкта (об’єктивні) і внутрішні (суб’єктивні). Виходячи з теорії управління, в межах нашого дослідження, до зовнішньої педагогічної умови, що сприятиме процесу формування професійних умінь майбутніх учителів музики, ми віднесли саме таку, як *інтенсифікацію навчально-виховного процесу вищого навчального закладу через збагачення його інформацією культурологічного та педагогічно-мистецького змісту*.

У теоретичному обґрунтуванні цієї умови ми враховували сучасні тенденції та спиралися на культурологічну теорію особистості, зокрема на основну тезу про те, що розвитком людини є її інтеграція в культуру, соціокультурну творчість, засвоєння загальнолюдських цінностей (Л.Виготський [1], А.Леонтьєв [2]), фундаментальний аналіз концепції (людини моральної) К.Ушинського[6] та концепції (людини духовної) О.Лосєва [3], в центрі яких знаходиться людина як суб’єкт творчої діяльності.

Об’єднуючим моментом вищезначених теорій виступає теза про те, що гармонійний розвиток людини має відбуватися у контексті сучасної передової культури і науки, орієнтації освіти на опанування світовими і національними культурними цінностями. Особливого звучання ця ідея набуває відносно підготовки майбутніх учителів музики. Світ прекрасного буде допомагати не лише їхньому культурному розвитку, а й позитивно впливатиме на фахове становлення та формування професійних умінь.

Виходячи з того, що суб’єктивна сторона суспільного досвіду виявляється в здатності здійснювати практичну діяльність, ми розглядаємо культурологічний та педагогічно-мистецький досвід як суб’єктивний потенціал, який віддзеркалює рівень сформованості професійних умінь студента і виявляється в педагогічно-мистецькій діяльності.

Таким чином, обрана нами педагогічна умова сприяє активному залученню студентів до соціально вагомих художніх цінностей, створює поширені можливості для формування педагогічних умінь на основі культурологічного та педагогічного досвіду й переходу від пізнавальної діяльності до професійної і навпаки. Але, ефективність обраної зовнішньої педагогічної умови підвищується й під час її поєднання з внутрішніми умовами, що

визначаються мірою узгодженості діяльності викладача і студента в процесі формування професійних умінь.

До внутрішніх педагогічних умов формування професійних умінь майбутніх учителів музики ми віднесли: формування мотиваційної сфери й актуалізація професійних інтересів, врахування ціннісних орієнтацій, активізація рефлексивних та емпатійних процесів впродовж професійно-педагогічного становлення. До другої педагогічної умови ми відносимо формування мотиваційної сфери й актуалізація професійних інтересів майбутніх вчителів музики. Це зумовлено тим, що успіх формування професійних умінь певною мірою залежить від характеру мотиваційних процесів. Зацікавленість людини процесом і результатом своєї праці є необхідною умовою її професійного зростання.

Обираючи стратегію педагогічних дій, спрямованих на формування мотивації професійної діяльності студентів, доцільно спиратися на вихідні положення:

1. Ефективність навчання майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва перебуває у прямій залежності від рівня активності студентів щодо пізнавальної професійної діяльності, ступеня її самостійності у навчально-виховному процесі. Активність у навчанні забезпечує розвиток їх творчих можливостей, розширення кола пізнавальних потреб, праксеологічних, емоційно-почуттєвих умінь, становлення і формування художньо-естетичних інтересів.

2. Формування художньо-естетичних інтересів реалізується комплексом засобів, спрямованих на активізацію навчання, що, в свою чергу, забезпечує його організацію як мотивованого, цілеспрямованого процесу. При цьому педагогічно-мистецька діяльність повинна відповідати таким вимогам: спонукати і актуалізувати у студентів інтерес до взаємодії різних видів мистецтва; сприяти інтелектуальному розвитку студентів, формувати навички та вміння реалізувати свої знання на практиці.

Але необхідно додати, що процес формування емоційно-мотиваційної сфери неможливий без створення в свідомості студентів установки на оволодіння професійними вміннями. Цей процес передбачає: розвиток професійної самосвідомості як здатності сприймати себе в якості активно функціонуючого елемента педагогічної системи; накопичення теоретичних знань, необхідних для формування професійних умінь учителя як значущої якості його особистості; позитивне ставлення до різних видів мистецтва як оптимізуючого фактору формування професійних умінь та педагогічного впливу на учнів.

Отже аналіз теоретичних положень дає підстави стверджувати, що формування мотиваційної сфери та актуалізація професійних інтересів студентів є необхідною педагогічною умовою формування професійних умінь майбутніх учителів музики.

При визначенні наступної педагогічної умови – *врахування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музики у процесі фахової підготовки та формуванні професійних умінь* ми враховували, що привласнення і засвоєння художніх цінностей, є складним процесом. Його послідовність О.Рудницька розкриває так: інформація (про художній об'єкт і умови його функціонування); трансформація («переклад» художньої інформації на власну індивідуальну мову); активна діяльність (втілення художніх цінностей у життєдіяльності людини); інклюзія (включення цінностей в особистісно значущу систему)[4]. Це доводить, що найвищою ознакою ефективності мистецької освіти є не лише засвоєння суспільно значущих художніх цінностей, а процес їх перетворення на власну систему орієнтацій, прагнень, створення нових особистісних якостей, зокрема професійних умінь.

Ще однією педагогічною умовою вважаємо *активізацію рефлексивних та емпатійних процесів впродовж професійно-педагогічного становлення майбутніх учителів музики*. Визначаючи її, ми виходили з того, що рефлексія та емпатія є необхідними складовими особистості майбутнього вчителя музики. Саме низький рівень емпатії та рефлексії є однією з вагомих причин непродуктивної стандартизації поведінки вчителя, яка знаходиться, так би мовити, усередині самої особистості. Наявність рефлексії та емпатії, на нашу думку, виявляється у рівні сформованості емпатійних і рефлексивних умінь. Тому активізація рефлексивних та емпатійних процесів під час професійного становлення можлива, якщо відбувається актуалізація внутрішнього світу людини; активізація кращих почуттів;

стимулювання соціально-дієвої позиції, а також формування емпатійних та рефлексивних умінь.

Додамо, що обґрунтовуючи основні педагогічні умови, бачимо і ряд підпорядкованих їм умов, зокрема тих, що стосуються педагогічного керівництва цим процесом: використання міждисциплінарного підходу – взаємне узгодження навчальних програм дисциплін гуманітарного та мистецького циклів, що сприяє формуванню у студентів цілісного погляду на педагогічно-мистецьку діяльність; диференційований підхід у навчанні – ґрунтується на урахуванні індивідуально-типологічних особливостей тих, хто навчається, що дозволяє організувати навчальний процес належним чином; варіативність організаційних форм навчання – передбачає різноманітні зв'язки викладача і студентів у засвоєнні навчального матеріалу (використання у навчально-виховному процесі колективних, групових та індивідуальних форм навчання), способи передавання педагогічно-мистецького досвіду, в залежності від рівня сформованості професійних умінь майбутніх учителів музики; комплексність застосування різних видів мистецтва і різних форм художньої діяльності – передбачає застосування у навчально-виховному процесі таких типів взаємодії різних видів мистецтва: сполученого, корелятивного, інтегративного, корелятивно-інтегративного, творчо-перетворювального.

Отже, проведене теоретичне дослідження, узагальнення результатів діагностичного експерименту дало змогу визначити і теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва.

Ми вважаємо, що визначені педагогічні умови забезпечать високий рівень сформованості професійних умінь майбутніх учителів музики, а їх взаємодія і взаємозумовленість дозволить створити у педагогічному процесі атмосферу взаєморозуміння, довірливого спілкування між педагогами і студентами, гарантуватиме високий результат підготовки майбутніх учителів музики до педагогічно-мистецької діяльності.

Перевірка обґрунтованості цього припущення зумовлює необхідність розробки організаційно-методичної системи реалізації виявлених педагогічних умов у практиці вищої школи.

Література

1. Выготский Л.С. Психология искусств.– М.: Искусство, 1968. – 576с.
2. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – 2-е изд. – М.: Политиздат, 1977. – 304с.
3. Лосев А.Ф. Диалектика художественной формы // Лосев А.Ф. Форма. Стиль. Выражение. – М., 1995. – С.7-10.
4. Основи викладання мистецьких дисциплін: Навчальний посібник / За заг. ред. О.П. Рудницької. – К., 1998. – 183с.
5. Сироткіна Ж.Є. Формування професійних умінь майбутніх учителів початкових класів засобами взаємодії різних видів мистецтва: Дис...канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2006.
6. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології // Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: В 2 т. – К.: Радянська школа, 1983. – Т.1. – С. 192-471.
7. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе: Учебно-методическое пособие. – К.: Радянська школа, 1985.
8. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: Монографія. – К.: Віпол, 1996. – 172с.
9. Юсов Б.П. Современное состояние вопроса. Научная гипотеза // Взаимодействие и интеграция искусств в полихудожественном развитии школьников: Рекомендации к разработке комплексных программ по искусству / Под общ.ред. Г.П. Шевченко, Б.П. Юсова. – Луганск: Пресса, 1991. – 80с.